

l'heliotrop, que "resisteix les metzines impideix la generació de les pedres, ajuda a la cocció del païdor i foragita l'epilèpsia".

Contra l'hemorràgia també tenint l'hematite, òxid roig de ferro natiu, conegut des de la més remota antigüetat com astringent, ja que, citat com tal, es troba en el Papyrus Ebers, i del qual se'n feien trociscos, després de porfiritzat. Si hem de creure l'ingenu gravat en boix del *Jardí de Salut*, bastaria el seu sol contacte per aturar l'epistaxi.

L'ambre groc o succi, que avui sabem és una reina fòssil, ha estat considerat fins a mitjans del segle XIX com d'origen mineral. Les velles farmacopees el dotaven de propietats enèrgiques; ho proven les ratlles que reproduïm, extretes del llarg capítol que li dedica Boeci de Boodt.

"En portar-se al defora, hom diu que defensa els infants contra tot encantament i espaordiment de nit. Misaldus escriu que un troç d'ambre portat lligat dessota el coll guareix com per miracle les llàgrimes, defluxions i ofitálmies dels ulls... (sic)".

"Els és amic del cor: per tant, guareix el síncope, els mancaments i els desfalliments. la palpitió del cor i la peste... No es pas menys adequat pel cervell. Car el corregeix quan està pesant de massa humor i, per tant, impideix el vèrtig, l'epilèpsia i l'apoplegia... Deslliura als qui son treballats de dificultats d'orina i de càlculs... Fa sortir les aigües hidròpiques i dels ascítics... Endolceix el foc de la purgació, l'hemorràgia i les dificultats dels budells; apaivaga també el mal de dents; provoca els mesos retinguts, atura les flors de les dones, impideix i guareix la sufocació de matriu, reté el deslliurament i si el part és difícil el fa fàcil...".

Plini, segons dèiem en començar aquest article, havia atribuït als collars d'ambre la propietat de prevenir l'eclàmpsia infantil, i aquesta tradició s'ha transmès fins nosaltres. Ens sembla curiós recordar que, en 1841, un metge, el doctor Gerard, ha tingut el coratge d'exhumar aquesta idea i de contar en el *Journal des Connaissances Médico-chirurgicales*, una sèrie d'observacions que, segons diu, l'han convençut de que aquella no era pas quimèrica!

La gemma que potser tingué la més gran i més llarga voga fou el jade, el jade nefrita, la pedra nefrítica, la pedra divina, a la que Augerius Clutius consagra tot un volum. Els indis i els orien-

tals l'empraven pels poms dels sabres, però el tallaven també en mil objectes diversos que servien d'amulets, "els uns en forma de peixos, els altres en testes d'ocells, els altres semblants al bec d'un papagai i, de vegades rodons com petites esferes i foradats. Car ells els porten penjats i són molt bons contra els dolors de ronyons". El nom de jade deriva de la designació espanyola "piedra de hijada", la pedra del flanc. Els joellers la venien a preus molt alts, tanta fe es tenia en la seva propietat meravellosa de "expulsar les pedres dels ronyons" i de guarir els còlics nefrítics. El jade era també donat per ús intern, però, principalment, es portava com amulet. Boeci de Boodt conta que un gentilhome de la seva coneixença en tenia un que era incomparable. "Car, portant-lo al braç—diu ell—fa sortir una quantitat tan gran de sorres, que temíem que tan abundant secreció no el perjudiqués, sols se la posa alguna vegada i ja no treu gens de sorra".

Altres pedres eren reputades, no pas tant pel preu com per la llur raretat: per exemple l'aetita o pedra d'ànguila, geoda de nucli interior a la que els romans donaven una gran reputació. "Les àguiles—diu Plini—fan entrar en la construcció de llurs nius la pedra aetita. Aquesta pedra té com una mena de preny; quan se la sacceja se sent ressonar a l'interior una altra pedra, com dins d'un úterus". Aquesta mateixa particularitat devia determinar les seves propietats terapèutiques: "totes les aetites agregades a les dones en preny o a les femelles en gestació, impideixen l'abort". Però la pedra d'ànguila no tenia pas virtut mèdica, mentrestant que ella no havia estat presa del mateix niu.

Més curiosa és segurament tota la sèrie de concrecions animals que els naturalistes i els metges posaven dins la classe de les pedres: pedres de cavall, pedres de bou, pedres de cranc, pedres de peixos, pedres de fel, que es troben a cada pas en les velles farmacopees. La més cèlebre de totes és el nomenat *beoçard*, que s'importava amb grans despeses d'Orient. Aquesta concreció es recollia del païdor del boc d'Orient. N'hi ha encara de menys conegudes de les que voldríem dir també algunes paraules.

La *pedra alectoriana*, o *pedra de gall*, que es trobava, segons Plini, en el ventrell del gall i del capó. Si es tenia a la boca, apaivagava la set i els "ardors del cor". Bocci de Boodt creu, endemés, que qui la porta ella "ofereix la victòria, que ella